

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2026-22.11>

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА УМОВИ РОЗВИТКУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

КОНОНКО ОЛЕНА ЛЕОНТІЇВНА

докторка психологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри дошкільної освіти

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

kononko11@ukr.net

orcid.org/0000-0003-2815-6261

Анотація. У статті розкрито суть цілеспрямованості як вольової якості особистості. Підкреслено, що вона засвідчується здатністю майбутнього фахівця визначати професійні цілі, добирати адекватні способи дії, долати труднощі на шляху до мети, діяти зосереджено, досягати успіху. Викладено концептуальні засади дослідження, засновані на принципі суб'єктності; описано методiku констатувального експерименту та подано аналіз емпіричних даних. Схарактеризовано критерії, показники та компоненти цілеспрямованості. В якості критеріїв оцінки досліджуваної вольової якості виступили: усвідомлення мети діяльності й уміння прогнозувати майбутній результат; мотивація досягнення та стійкість до перешкод; здатність планувати свої дії, приймати виважені рішення; спроможність досягати кінцевого результату та виявляти саморефлексію. Визначено чотири рівні сформованості вказаної вольової якості у майбутніх фахівців дошкільної освіти: високий, оптимальний, середній, низький. Розроблено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови оптимізації освітнього процесу у ЗВО. До них віднесено: розширення уявлень про цілеспрямованість як здатність формулювати, утримувати та досягати конкретну мету діяльності; вправлення студентської молоді в умінні планувати ефективні способи дії та самостійно досягати кінцевого результату; завдяки оновленню змісту та форми педагогічної оцінки зведення цілеспрямованості до найвищих вольових чеснот; використання інноваційних методів для розвитку у студентів адекватної самооцінки та здатності до саморефлексії. Серед методів оптимізації освітнього процесу у ЗВО виділено: тематичні бесіди, вправи, складання оповідань про себе, творчі завдання, консультації та тренінг.

Ключові слова: вольова сфера особистості, цілепокладання, цілеспрямованість як вольова якість, мотивація досягнення, додання перешкод, результативність діяльності, оптимізація освітнього процесу.

Постановка проблеми. Сутнісною характеристикою особистості майбутнього фахівця є самодетермінація. Здатність творити себе, впливати на себе як особистість, регулювати власну поведінку, перетворює студента на свідомого суб'єкта професійної діяльності. Формування особистості пов'язане, перш за все, із здатністю молодшої людини оволодівати своєю поведінкою, розвивати внутрішню саморегуляцію діяльності. Аналіз доцільності й цілеспрямованості дає підстави говорити, що існують два основних напрями дослідження. Перший розглядає волю в контексті проблеми *свідомості*, другий – в контексті проблеми *мотивації*. Загальним структурним моментом волі та доцільності виступає *мета* – розкрити суть, схарактеризувати особливості

та запропонувати систему оптимізації освітнього процесу, спрямованого на формування цілеспрямованості студентської молоді.

Викладосновного матеріалу. Дослідження спрямовувалося на визначення особливостей прояву майбутніми фахівцями дошкільної освіти цілеспрямованості як базової якості особистості педагога. Програмою дослідження передбачалося проведення констатувального експерименту та розробку системи ефективного виховання цілеспрямованості у студентської молоді. Мета констатувального експерименту полягала у визначенні рівнів сформованості цілеспрямованості досліджуваних та створенні системи оптимізації освітнього процесу у ЗВО. Реалізація вказаної мети передбачала вирішення таких завдань:

1. Створення адекватної комплексної методики визначення міри сформованості цілеспрямованості у майбутніх фахівців дошкільної освіти.

2. Визначення та характеристика рівнів сформованості цілеспрямованості досліджуваних.

3. Створення системи ефективного розвитку цілеспрямованості як вольової риси особистості у студентської молоді в умовах ЗВО.

4. Одне з важливих завдань констатувального експерименту полягало у визначенні критеріїв, показників та компонентів цілеспрямованості, які уможливили визначення міри сформованості у майбутніх фахівців дошкільної освіти даної вольової якості.

У таблиці 1 деталізовано критерії та показники кожного.

У ході констатувального експерименту фіксувалися сила, модальність та стабільність прояву показників кожного критерію у різних сферах професійного життя та видах діяльності. Окрім змістової характеристики визначено і структурні складові цілеспрямованості. До основних структурних компонентів віднесено:

- *когнітивний компонент цілеспрямованості* засвідчувався системою знань студентської молоді про досліджувану вольову якість, її значення у професійному житті;
- *емоційно-ціннісний компонент цілеспрямованості* характеризував систему ціннісних

Таблиця 1

Критерії та показники визначення міри сформованості цілеспрямованості у майбутніх фахівців дошкільної освіти

КРИТЕРІЇ	ПОКАЗНИКИ
<i>Усвідомлення мети та прогнозування майбутнього результату</i>	Чітко усвідомлюють і приймають мету діяльності, виявляють здатність до цілепокладання. Глибоко розуміють, чого прагнуть досягти, навіть це потрібно і які дії необхідно зробити. Базуючись на попередньому досвіді, передбачають та емоційно передчувають майбутній результат, правильно його прогнозують. Виявляють наявні проблеми на шляху до досягнення мети, аналізують їх причини, намагаються їх усунути. Роблять усе необхідне, щоб втілити свій план і досягти поставленої мети. Співпадають прогностичні та ретроспективні оцінки власної діяльності та її результативності.
<i>Мотивація досягнення та стійкість до перешкод</i>	Прагнуть досягти успіху та високих результатів діяльності. Характеризуються стійкістю до перешкод, відчувають внутрішній азарт, сильне бажання діяти. Повністю занурюються у процес, відчувають наснагу і радість від сильної мотивації. Оптимістично ставляться до труднощів, самостійно їх долають, виявляють рішучість. Радіють успіхам, сприймають невдачі як тимчасові складнощі, а не як катастрофи. Розглядають помилки як можливість навчитися новому. Досягають високих стандартів якості результатів. Свідомо вдосконалюють свої уміння та навички діяти цілеспрямовано. Мотивація на успіх формує активну професійну стратегію та креативність як базову якість особистості.
<i>Уміння планувати діяльність та приймати виважені рішення</i>	Збирають різноманітну інформацію, аналізують ймовірні ризики, розробляють сценарій та контроль виконання. Здійснюють адекватний аналіз ситуації, свідомо обирають оптимальну форму досягнення мети. Підбирають необхідні для цього дії, засоби, матеріали. Визначають послідовність дій, орієнтуються на свій ресурс. Розробляють програму дій, складають підходящий план. Передбачають наслідки своїх дій, правильно розраховують час, визначають пріоритети, порядок та важливість певних дій. Здійснюють моніторинг проміжних результатів та коригування дій.
<i>Спроможність досягати кінцевого результату та виявляти саморефлексію</i>	Ніколи не кидають роботу незавершеною, доводять розпочате до кінця, домагаються успіху. Прагнуть високих стандартів якості, діють наполегливо, виявляють впевненість у собі. Стикаючись з непередбаченими обставинами, не губляться, вирішують проблеми. Аналізують свої думки, почуття та досвід. Адекватно оцінюють процес діяльності, якісно - кількісні показники кінцевого результату та вкладені у роботу особисті зусилля. Узгоджують свої дії зі своїми цінностями. Інтроекспериментальний процес розвиває у них емоційну стійкість, додає енергії вольовим зусиллям, підтримує оптимістичне світобачення.

орієнтацій досліджуваних, їхнє ставлення до даної базової якості, мотиви діяльності під час виконання різноманітних завдань;

– *поведінковий компонент цілеспрямованості* оцінював сформованість умінь та навичок цілеспрямованої поведінки майбутніх фахівців дошкільної освіти

Під кожний з визначених компонентів цілеспрямованості добиралися відповідні методи дослідження. Комплексною методикою констатувального експерименту передбачалося використання таких методів: індивідуальних бесід зі студентами, проєктивної методики (методу незавершених речень), спостереження та моделювання проблемних ситуацій, творчі завдання, семінар-практикум, тренінги. Отримання інформації по кожному методу дозволило експериментальним шляхом визначити основні тенденції прояву цілеспрямованості майбутніми фахівцями

дошкільної освіти. Базуючись на виділених раніше критеріях, показниках кожного і компонентах, порівнювалися дані, отримані у комплексній методиці, застосованій у констатувальному експерименті. Визначено чотири рівні розвитку цілеспрямованості досліджуваних: високий, оптимальний, середній та низький. Характеристику представників кожного рівня подано у таблиці 2.

У ході експерименту встановлено, що 52% майбутніх фахівців дошкільної освіти характеризуються недостатніми та низькими показниками розвитку цілеспрямованості як здатності формулювати, утримувати та досягати конкретної мети діяльності. Це актуалізувало необхідність розробки системи оптимізації освітнього процесу, спрямованого на формування у студентської молоді даної вольової якості особистості. З метою підвищення ефективності вольового розвитку

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних за рівнями розвитку цілеспрямованості

Рівні	Характеристика проявів	Кількісний склад (%)
<i>Високий</i>	Усвідомлюють мету діяльності, здатні до цілепокладання. Передбачають, емоційно передчувають, правильно прогнозують майбутній результат. Виявляють проблеми, аналізують причини, усувають їх. Докладають вольових зусиль для досягнення поставленої мети, самостійно долають труднощі. Завжди прагнуть досягти успіху та високих результатів діяльності, ризикують та експериментують. Повністю занурюються у процес, не відволікаються на стороннє, відчувають наснагу і радість від успіху. Сприймають невдачі як тимчасові складнощі, а не як катастрофу. Розглядають помилки як можливість навчитися новому. Мотивація на успіх формує активну професійну стратегію та креативність як базову якість особистості. Здобувають різноманітну інформацію, аналізують ймовірні ризики, розробляють сценарій та контроль виконання. Планують свою діяльність, свідомо обирають оптимальну форму досягнення мети, підбирають необхідні для цього дії, засоби, матеріали. Визначають послідовність дій, орієнтуються на свій ресурс. Передбачають наслідки своїх дій, правильно розраховують час, визначають пріоритети, порядок та важливість певних дій. Здійснюють моніторинг проміжних результатів та коригують свої дії, завжди доводять розпочате до кінця. Аналізують свої думки, почуття та досвід, адекватно оцінюють кінцевий результат та вкладені у роботу особисті зусилля.	20
<i>Оптимальний</i>	Свідомо приймають мету діяльності, правильно передбачають майбутній результат, передчувають його. Аналізують причини негараздів, мобілізуються на додання труднощів, завжди доводять роботу до кінця. Впевнені у собі, наполегливі у вирішенні проблем. У разі необхідності, звертаються по зовнішню допомогу та доцільно її використовують. Ставляться до помилок як до можливості збагатити свій професійний досвід, навчитися чомусь новому. В цілому поведуться виважено, намагаються не ризикувати, експериментують обережно, виявляють творчість там, де почуваються впевнено. Основне для них – досягти успіху та отримати високу оцінку авторитетних інших. Аналізують існуючі ризики, свідомо обирають оптимальну форму досягнення мети, складають план дій, визначають їх послідовність, беруть до уваги свої можливості. Порівнюють досягнуте із задумом, більш-менш адекватно оцінюють результати діяльності й, власну старанність. Визнають власні помилки, коректують результат в разі необхідності, схильні до саморефлексії. Узгоджують дії зі своїми цінностями, вирізняються оптимістичним світобаченням.	28

Середній	<p>Не завжди чітко усвідомлюють мету діяльності, уточнюють незрозуміле у викладачів, намагаються конкретизувати вимоги. Приймають мету не зразу, включаються у процес діяльності повільно, роздивляються, що роблять інші. Прогностична оцінка невпевнена, недостатньо визначена, нечітко сформульована. Прагнуть досягти успіху за будь-яку ціну: звертаються за допомогою, запозичують варіанти виконання в інших студентів, хитрують, спрощують мету, уникають ризику та експериментування. Невдачі сприймають як катастрофу, бояться помилитися, перевіряють кожний свій крок. Час-від-часу відволікаються на стороннє. Зіткнення з перешкодами уповільнює процес діяльності, знижує здатність діяти цілеспрямовано і наполегливо. Планів дій не складають, послідовності дій не визначають, діють навмання. Не передбачають наслідків своїх дій, не вміють правильно розрахувати час роботи, визначити пріоритети. Зрідка аналізують ситуацію, власні думки і почуття, не співвідносять свої можливості з новизною і складністю завдань. Задовольняються посередніми показниками якості кінцевих результатів, майже ніколи не намагаються їх покращити, вносити необхідні корективи. Емоції нестабільні, ситуаційні, настрої плінні. Саморефлексія знаходиться на початковому рівні. Самооцінка неадекватна, завищена. Оцінюючи кінцевий результат діяльності, уникає аналізу вкладених у роботу вольових зусиль.</p>	38
Низький	<p>Мету діяльності усвідомлюють не зразу, потребують додаткових пояснень і уточнень для її прийняття. Прогностичну оцінку не можуть самостійно сформулювати. Орієнтуються не стільки на досягнення успіху, скільки на уникнення неуспіху. Невпевнені у собі, несміливі, нерішучі. Всіляко уникають ризику, обирають знайомі завдання, до експериментування ставляться з пересторогою. Легко звертаються за допомогою, без неї втрачають інтерес до діяльності, можуть залишити роботу незавершеною. В ситуаціях зіткнення з труднощами губляться, починають нервувати, впадають у депресію. Бояться помилок, неприємності сприймають як катастрофу, усіляко уникають складних і нових завдань. Свою діяльність зазвичай не планують, не аналізують існуючі ризики, не беруть до уваги власний ресурс. Не замислюються над своїм внутрішнім життям, вельми пасивні, задовольняються роллю спостерігачів. Не прагнуть високих стандартів якості, задовольняються посередніми показниками. Практично ніколи не переробляють невдалі результати, не вносять необхідні корективи, не намагаються їх покращити. Самооцінка занижена, вольова сфера недорозвинена, переважає песимістичне світовідчуття.</p>	14

досліджуваних було розроблено комплекс необхідних педагогічних умов та методів.

До основних педагогічних умов було віднесено:

1. Розширення уявлень про цілеспрямованість як здатність формулювати, утримувати та досягати конкретну мету діяльності.

2. Вправлення студентської молоді в уміннях планувати ефективні способи дій та самостійно досягати кінцевого результату.

3. Завдяки оновленню змісту та форми педагогічної оцінки піднести цілеспрямованість до найвищих вольових чеснот.

4. Використання інноваційних методів для розвитку у студентів адекватної самооцінки та здатності до саморефлексії.

Упроваджуючи у педагогічну практику першу умову, ми мали на меті розширити й поглибити знання майбутніх фахівців дошкільної освіти про цілеспрямованість як здат-

ність підкорювати думки, почуття і діяльність певній цілі, прагненню досягти конкретний кінцевий результат. Зусилля спрямовувалися на формування у студентської молоді здатності чітко усвідомлювати мету, розв'язувати завдання найкращим чином, підкоряти усі дії досягненню мети, тримати фокус, долати перешкоди, зіставляти свої дії з одержаним результатом. Основним методом когнітивного компоненту цілеспрямованості виступили тематичні бесіди з подальшим обговоренням отриманої інформації. Запровадження другої педагогічної умови передбачало вправлення студентської молоді в умінні планувати діяльність та самостійно досягати визначеного результату. Ми виходили з розуміння, що планування та прийняття виважених рішень базується на уміннях узагальнювати достовірну інформацію, аналізувати існуючі проблеми, оцінювати ризики; розробляти альтернативи, генерувати кілька варіантів рішень; врахо-

увати реальні ресурси; приймати доцільне рішення та здійснювати самоконтроль і саморегуляцію поведінки. З цією метою використовувалися методи спостереження та моделювання проблемних ситуацій.

Третя педагогічна умова спрямовувалася на оновлення змісту та форми педагогічної оцінки, піднесення цілеспрямованості до найвищих морально-вольових чеснот. Педагогічна оцінка має бути: *об'єктивною*, неупередженою, не містити суб'єктивної думки; *адекватною*, відповідати реальним досягненням та вкладеним особистим зусиллям; *мотивованою*, бути аргументованою, доказовою, переконливою; *критичною*, містити вказівки на певні недоліки; *стимулюючою*, спонукальною, окреслювати перспективу, актуалізувати невикористані особистісні резерви; *диференційованою* – складатися з часткових оцінок конкретних аспектів; *зацікавленою*, засвідчувати небезстороннє ставлення; *виразною* – яскравою за зовнішнім проявом; *зрозумілою* – чіткою, просто висловленою, несуперечливою; *шанованою* – ввічливою, заснованою на визнанні гідності особистості. З метою оволодіння майбутніми фахівцями зазначених вище умінь проводився семінар-практикум та тренінг «Вправляємося в умінні формувати цілеспрямованість».

Згідно четвертої педагогічної умови ми сприяли формуванню у майбутніх фахівців дошкільної освіти адекватної самооцінки та саморефлексії, використовуючи сучасні освітні технології. З цією метою організовувалися творчі завдання, на яких студенти аналізували власні емоції, дії, сильні й слабкі свої сторони. Вони здійснювали свідомий аналіз власних думок, почуттів, дій, вольових рис особистості; самостійно оцінювали власні досягнення, аргументували та відстоювали свої судження та прийняті рішення. Так вдосконалювалися уміння розуміти себе, корегувати власну поведінку, перетворювати деструктивні переживання на конструктивні висновки, самовдосконалюватися. Висока саморефлексія та адекватна самооцінка є ключовими для особистісного зростання, адаптації майбутніх фахівців дошкільної освіти до умов навчання у ЗВО та подолання стресу.

З цією метою в ході експерименту використовувалися творчі завдання та різноманітні вправи. У такий спосіб студенти навчалися умінню виходити з кола повторюваних помилок та повертати контроль над власним професійним життям.

Висновки. У процесі вивчення феномену цілеспрямованості доведено, що вона є фундаментальною характеристикою особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти. Розроблено концептуальні засади, засновані на ставленні до студентів як до активних суб'єктів професійного життя. Уточнено зміст понять «цілеспрямованість», «цілепокладання», «мотивація досягнення», «наполегливість». Схарактеризовано критерії, показники, та компоненти, за якими оцінювалася міра розвитку цілеспрямованості досліджуваних. Описано авторський розподіл студентської молоді на чотири рівні сформованості досліджуваної вольової якості – високий, оптимальний, середній та низький. Представники кожного рівня вирізнялися розвитком уміння діяти цілеспрямовано, бути зосередженими на досягненні мети, не відволікатися на стороннє, домагатися високих результатів діяльності, об'єктивно оцінювати свої досягнення. Обґрунтовано педагогічні умови оптимізації освітнього процесу у закладі вищої освіти, до яких віднесено: розширення знань про цілеспрямованість як здатність формулювати, утримувати та досягати мету діяльності; вправляння в умінні планувати ефективні способи дій, регулювати їх та самостійно досягати кінцевого результату; зведення цілеспрямованості до найвищих морально-вольових чеснот завдяки зміні змісту та форми педагогічної оцінки; використання інноваційних методів розвитку адекватної самооцінки та здатності до саморефлексії.

Наступним етапом роботи передбачається проведення контрольного експерименту, який має засвідчити ефективність розроблених нами педагогічних умов та методів оптимізації освітнього процесу, спрямованого на формування у майбутніх фахівців уміння формулювати, утримувати та проявляти цілеспрямованість, досягати успіху у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 342 с.
2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2012. № 4 С. 114–119.
3. Васильєв Я. В. Структура та функції цільового компонента спрямованості особистості : автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.01. Київ, 2009. 28 с.
4. Висоцький В., Калугін І., Коваленко О., Линник А. Формування цілеспрямованості в студентській молоді засобами фізичного виховання. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2020. Вип. 3 (123). С. 29–33. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).05](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).05)
5. Гуляс І. А. Цілеспрямованість у контексті ціннісної спрямованості особистості. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України*. 2015. Вип. 28. С. 106–115.
6. Дубасенюк О. А. Цілеспрямованість у виховній діяльності педагога: досвід порівняльного дослідження. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал*. 2015. Вип. 10. С. 77–85.
7. Карабанова Н., Карабанов А., Савчук С. Мотивація та цілеспрямованість студентів до самостійних занять фізичними вправами. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 17. С. 48–51.
8. Кириченко В. І., Тимчик М. В., Масол В. В., Касіч Н. П. Організаційно-педагогічні умови виховання рішучості, цілеспрямованості та самовладання засобами фізичної культури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2025. Вип. 6 (193). С. 67–70. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06\(193\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06(193).13)
9. Кононко О. Л. Індивідуальний досвід майбутніх фахівців дошкільної освіти: суть, актуалізація та умови розвитку. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту імені Миколи Гоголя*. 2020. № 3. С. 8–19. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2020-PP-3-8-19>
10. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.

PURPOSEFULNESS OF A PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST: ESSENCE AND CONDITIONS OF FORMATION IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL UNIVERSITY

KONONKO OLENA LEONTIIVNA

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Head of the Department of Preschool Education
Nizhyn Mykola Gogol State University

Abstract. Introduction. *The problem of developing purposefulness in future preschool education specialists as a fundamental strong-willed personality trait remains relevant due to the lack of research in this area in domestic science. Pedagogical practice requires modern information on diagnostic procedures and technologies for forming in students of higher education institutions the ability to make adequate prognostic and retrospective assessments, make strong-willed efforts to achieve the set goal, act purposefully and persistently, consciously relate to the chosen profession, realize their potential, and show self-reflection. The conceptual principles of the study are disclosed, the content of the leading category is determined, and the criteria for assessing the degree of formation of purposefulness in future preschool education specialists are formulated. The levels of development of the phenomenon studied in student youth are characterized, and pedagogical conditions and methods for forming adequate self-esteem and the ability to actively influence their own professional life are substantiated.*

Methods: *analysis and generalization of data from psychological and pedagogical scientific sources on the problem under study; theoretical modeling for the construction of diagnostic research methods; observations, individual interviews, organization of experimental situations.*

Results. *The author's work includes: development of conceptual foundations of the study, characterization of the content and structure of the category "purposefulness"; determination of criteria, indicators and components for assessing the degree and features of development of purposeful behavior in student youth; development of the author's version of the distribution of subjects at the level of development of the specified volitional quality*

(high, optimal, average and low); qualitative and quantitative processing of empirical data. It was established that representatives of the specified levels of purposefulness formation were distinguished by the ability to realize the goal and correctly predict the future result; motivation to achieve and resistance to obstacles; ability to plan their actions and make informed decisions; ability to achieve the final result and demonstrate self-reflection. Theoretically substantiated pedagogical conditions for optimizing the educational process in higher education institutions, which include: expanding knowledge about purposefulness as the ability to formulate, maintain and achieve the goal of activity; practicing the ability to plan effective methods of action and independently achieve the set goal; reducing purposefulness to the highest volitional virtues through pedagogical assessment; using innovative methods for developing adequate self-esteem and the ability to self-reflect.

Originality. For the first time: a concept for studying the problem of developing purposefulness in future preschool education specialists has been developed, based on the subject paradigm. The content and structure of the leading category have been determined; the assessment criteria and indicators of the degree of formation of the indicated volitional quality in students have been characterized. The author's version of the distribution of student youth at the level of development of the phenomenon under study has been described, it has been established that representatives of each were distinguished by the ability to realize the goal and predict the future result; motivation for achievement and resistance to obstacles; the ability to plan their actions and make balanced decisions; the ability to achieve success and a tendency to self-reflection. The pedagogical conditions for optimizing the educational process in higher education institutions have been substantiated, aimed at forming in the studied students purposeful behavior; the ability to act independently and persistently, not to be distracted by extraneous things, and to achieve the set goal.

Conclusion. In the course of studying the phenomenon of purposefulness, it was proven that it is a fundamental characteristic of the personality of future preschool education specialists. Conceptual principles were developed based on the attitude towards students as active subjects of professional life. The meaning of the concepts of "purposefulness", "goal setting", "achievement motivation", "perseverance" was clarified. The criteria, indicators, and components by which the degree of development of purposefulness of the studied subjects was assessed were characterized. The author's division of student youth into four levels of formation of the studied volitional quality – high, optimal, average and low – was described. Representatives of each level were distinguished by the development of the ability to act purposefully, to be focused on achieving the goal, not to be distracted by extraneous things, to achieve high results of activity, to objectively evaluate their achievements. The pedagogical conditions for optimizing the educational process in a higher education institution are substantiated, which include: expanding knowledge about purposefulness as the ability to formulate, maintain and achieve the goal of activity; practicing the ability to plan effective methods of action, regulate them and independently achieve the final result; reducing purposefulness to the highest volitional virtues through pedagogical assessment; using innovative methods for developing adequate self-esteem and the ability to self-reflect.

Key words: volitional sphere of personality, goal-setting, purposefulness as a volitional quality, motivation for achievement, overcoming obstacles, self-regulation of behavior, effectiveness of activity, optimization of the educational process.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Kn. 2: Osobystisno-orientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady* [Personality development. Vol. 2: The person-centred approach: theoretical and methodological foundations]. Lybid.
2. Bieliienka, H. V. (2012). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv ditei dosh-kilnoho viku v umovakh universytetskoi osvity* [The development of professional competence in future educators of preschool children within the context of university education]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Psy-kholoho-pedahohichni nauky»*, 4, 114–119.
3. Vasyliiev, Ya. V. (2009). *Struktura ta funktsii tsilovoho komponenta spriamovanosti osobystosti* [The structure and functions of the goal-oriented component of personality orientation]. *Doctor's thesis*. Kyiv.
4. Vysotskyi, V., Kaluhin, I., Kovalenko, O. & Lynnyk, A. (2020). *Formuvannia tsilespriamovanosti v stu-dentskoi molodi zasobamy fizychnoho vykhovannia* [The formation of purposefulness in students by means of physical education]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriiia 15, 3(123)*, 29–33. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).05](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).05)
5. Hulias, I. A. (2015). *Tsilespriamovanist u konteksti tsinnisnoi spriamovanosti osobystosti* [Goal-orien-tation in the context of value orientation of an individual]. *Problemy suchasnoi psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psy-kholohii imeni H. S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 28, 106–115.

6. Dubaseniuk, O. A. (2015). Tsilespriamovanist u vykhovnii diialnosti pedahoha: dosvid porivnialnoho doslidzhennia [Goal-directedness in the educational activities of a teacher: experience of a comparative study]. *Kreatyvna pedahohika. Nauk.-metod. Zhurnal*, 10, 77–85.
7. Karabanova, N., Karabanov, A. & Savchuk, S. (2015). Motyvatsiia ta tsilespriamovanist studentiv do samostiinykh zaniat fizychnymy vpravamy [Motivation and purposefulness of students to independent employment by physical exercises]. *Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 17, 48–51.
8. Kyrychenko, V. I., Tymchyk M. V., Masol V. V. & Kasich, N. P. (2025). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy vykhovannia rishuchosti, tsilespriamovanosti ta samovladannia zasobamy fizychnoi kultury [Organizational and pedagogical conditions for educating determination, purposefulness and self-control using physical culture]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 15*, 6(193), 67–70. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06\(193\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06(193).13)
9. Kononko, O. L. (2020). Indyvidualnyi dosvid maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity: sut, aktualizatsiia ta umovy rozvytku [The individual experience of future preschool specialists: essence, actualisation and conditions for development]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzh. un-tu imeni Mykoly Hoholia*, 3, 8–19. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2020-PP-3-8-19>
10. Hornostai, P. P. & Tytarenko, T. M. (Eds.). (2011). *Psykhohiia osobystosti: Slovnyk-dovidnyk* [Psychology of personality: dictionary-reference book]. Ruta.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 26.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026